

לכבוד: חברות וחברי הכנסת

**הנדון: הצעת חוק חינוך ממלכתי (תיקון – מניעת פעילות ארגונים הפועלים נגד צה"ל),  
התשע"ז – 2016**

1. בחודשים האחרונים נקט משרד החינוך והעומד בראשו מספר צעדים משמעותיים שמבקשים למנוע דיון חופשי ומושכל בסוגיות השנויות במחלוקת בחברה הישראלית, לחשוף אותם לעמדות שונות ומגוונות, שחלקן אינן עולות בקנה אחד עם הקונצנזוס הישראלי.
2. ביום 11 בדצמבר 2016 פרסם משרד החינוך תיקון לחוזר המנכ"ל משרד החינוך בעניין השיח החינוכי בנושאים שנויים במחלוקת. מטרת התיקון הייתה לאסור על כניסת גופים שיש בפעילותם "לערער על עצם הלגיטימיות של גופים ממלכתיים (כגון צבא ההגנה לישראל ובתי המשפט)" לתוך בתי הספר. התיקון לחוזר היה אך צעד נוסף בשורה של צעדים פסולים שקדמו לו, לרבות אימונים בתקשורת על מנהלי בתי ספר שבחרו להזמין נציגים של ארגונים שמבקשים לחשוף את תלמידי מערכת החינוך לדעות שאינן בקונצנזוס הישראלי, ואף הזמנת מנהלי בתי ספר לזימונים ל"שיחות בירור" פסולות עם גורמים בכירים בהנהלת משרד החינוך, שכל מטרתן היא הפחדה והטלת אימה על עובדי הוראה, בכירים וזוטרים כאחד, לבל יעזו לפעול בניגוד לרוח המפקד, ולחשוף את תלמידיהם לדעות שנויות במחלוקת בחברה הישראלית.
3. ככל הנראה, צעדים פסולים אלה לא הניבו את התוצאה המיוחלת ועל כן הזדרז שר החינוך לקבוע את המסמך האחרון בארון הקבורה של חופש הביטוי בבתי הספר והוא הצעת החוק לתיקון לחוק חינוך ממלכתי העומדת על שולחן הכנסת בימים אלה ממש.
4. הצעת החוק מבקשת להוסיף מטרה נוספת למטרות החינוך הקבועות בחוק חינוך הממלכתי (להלן: "החוק") - לחנך לשירות משמעותי בצבא הגנה לישראל, ולשמור על מעמדו וכבודו של צבא הגנה לישראל בחברה הישראלית. לצד הוספת מטרה זו, התיקון מבקש להעניק לשר החינוך "סמכות לקבוע כללים למניעת כל פעילות במוסד חינוך, על ידי כל אדם או גוף חיצוני שפעילותו עומדת בסתירה חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי לפי סעיף קטן (א), או שבשל פעילותו מחוץ לישראל קיים חשש שחיילי צבא הגנה לישראל יועמדו לדיון, בערכאות בינלאומיות ובמדינות זרות, על פעולה שביצעו במסגרת תפקידם."
5. בעוד שיוזמי הצעת החוק והמצדדים בה מציגים אותה בפני הציבור הישראלי כהצעה שמטרתה לשמור על חיילי צה"ל, המשמעות האמיתית של הצעת חוק זו, מוסתרת היטב מעיני הציבור: עד כה, הסמכות לקיים שיח חינוכי בנושאים שנויים במחלוקת בתוך בית הספר, בין היתר, באמצעות הזמנת מרצים מן החוץ, הייתה נתונה לגורמי המקצוע בתחום החינוך, אנשי החינוך עצמם. לו הצעת החוק תתקבל, תופקע מהם הסמכות ותחת זאת, שר החינוך יקבל סמכות

גורפת ודרקונית לקבוע לאלו דעות ייחשפו תלמידי מערכת החינוך ואלו לא, הכל על פי שיקול דעתו והשקפותיו האישיות.

6. משמעות הביטוי "פעילות שעומדת בסתירה למטרת החינוך הממלכתי" הינה סתומה ומעורפלת, והלכה למעשה, כל דעה, עמדה, פעילות או ביטוי בנושא רגיש ושנוי במחלוקת בחברה הישראלית (כמו גם בחברות דמוקרטיות אחרות) עלולים להתפרש כפעילות שעומדת בסתירה למטרת החינוך הממלכתי, וביניהן: לחנך את התלמידים להיות "אזרח נאמן למדינת ישראל" (סעיף 2(1) לחוק), "להנחיל.. את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית" (סעיף 2(2) לחוק), "לחנך להכרה בקדושת החיים" (סעיף 2(12) לחוק), ועוד ועוד.

7. כך למשל, שיח אשר עוסק בזכותן של נשים ונערות לבצע הפלות עלול לסתור את מטרת החוק "לחנך להכרה בקדושת החיים"; בשיח שעוסק בהגדרה מינית ומגדרית של נערים ונערות וזכותם של חברי קהילת הלהט"ב להינשא יש בכדי לערער על מטרת החינוך "להנחיל את ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית"; שיח חינוכי בשיעור אזרחות בנושא חשיבות חופש הביטוי לשמוע ולהשמיע דעות שנויות במחלוקת, מקוממות וצורמות ככל שיהיו - אחת מהזכויות הבסיסיות בחברה דמוקרטית - עלול להתפרש כשיח שפוגע במטרות החינוך "להיות אזרח נאמן במדינת ישראל; פעילות של ארגונים שעוסקים בביקורת על צה"ל עלולה לעמוד בסתירה למטרה שמבקשת הצעת החוק להוסיף: "לשמור על מעמדו וכבודו של צבא הגנה לישראל בחברה הישראלית".

8. לא ברור מהצעת החוק האם גם עובדי הוראה עצמם יהיו כפופים לכללים שיקבע שר החינוך בנוגע לשיח החינוכי. כיצד אמורים עובדי הוראה להתנהל כאשר תלמידיהם יעלו בפניהם באופן ספונטני שאלות הכרוכות בנושאים שנויים במחלוקת, אשר דיון בהן עלול לפגוע באחת ממטרות החינוך? כך, למשל, במסגרת שיעור בנושא זכויות אדם, וביניהן חופש המצפון, עלולה להתעורר שאלה מצד אחד התלמידים האם סרבנות גיוס לצה"ל חוסה תחת חופש המצפון. האם מצופה מהמורה לעצור את השיעור עד לקבלת הנחיות משר החינוך האם וכיצד לקיימו? ואם תעז להמשיך לקיים את הדיון - האם תהיה חשופה לנחת זרועו של משרד החינוך בשל קיום "פעילות שעומדת בסתירה חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי"? התוצאה ברורה וצפויה מראש: צנזורה קשה מראש של חופש הביטוי בתוך בתי הספר.

9. סיכומו של דבר, הצעת החוק, משתלבת היטב בשורת הצעדים הפסולים שקדמו לה כגון תיקון חוזר המנכ"ל בדבר השיח החינוכי בנושאים שנויים במחלוקת, הצעדים שנקטו כנגד מנהלים שהזמינו את ארגון "שוברים שתיקה" להרצות בפני תלמידיהם, כמו גם האיומים המשמיעים בפומבי נציגי משרד החינוך, והעומד בראשו בגין צעדים שיינקטו נגד מי שיפר את חוזר המנכ"ל. צעדים אלה אינם משאירים מקום לספק באשר למשמעות הצעת החוק החדשה: **מתן סמכות לממשלה להשתיק כל דעה המטילה ביקורת כלפיה וכלפי מדיניותה מצד ארגוני החברה האזרחית.**

10. באופן אבסורדי, הצעת החוק חותרת תחת מטרותיה שכן היא עצמה עומדת בסתירה חמורה ומשמעותית למטרות החינוך הממלכתי: "לחזק את כוח השיפוט והביקורת, לטפח סקרנות אינטלקטואלית, מחשבה עצמאית ויוזמה" (סעיף 7(2) לחוק); "לפתח יחס של כבוד לזכויות האדם, לחירויות היסוד, לערכים דמוקרטיים" (סעיף 2(2) לחוק); ו"לטפח מעורבות בחיי החברה הישראלית" (סעיף 9(2) לחוק). כיצד אמורים תלמידי מערכת החינוך לחזק את כוח השיפוט

והביקורת, את המחשבה העצמאית, את המעורבות בחיי החברה הישראלית, לכבד זכויות אדם (ביניהן חופש הביטוי) ללא המרכיב החיוני ביותר העומד בבסיס כל אלה והוא חשיפה לדעות שונות ומגוונות ?

11. לפיכך, אנחנו קוראים לחברי הכנסת לדחות את הצעת החוק.

בכבוד רב ובברכה,

שרונה אליהו חי, עו"ד

העתק : חה"כ נפתלי בנט, שר החינוך